

Marginaliseringen av adopterade

Den adopterades representation i tv-serien Leende Guldbruna Ögon

Patrik Lundberg
Examensarbete
Medie- och kommunikationsvetenskap
Konst, kultur och kommunikation
Malmö Högskola
Vårterminen 2008

Till minnet av Elisabeth Tjärning
1984 – 2008

ABSTRACT

Titel: Marginaliseringen av adopterade – Den adopterades representation i tv-serien *Leende Guldbruna Ögon*.

Författare: Patrik Lundberg

Kontaktuppgifter: E-post: patrik747@hotmail.com, Mobil: 0705184702.

Avdelning: Medie- och kommunikationsvetenskap på K3, Malmö Högskola.

Problemformulering: Att undersöka hur den adopterade representeras i tv-serien.

Syfte: Att synliggöra adopterades problematik med att ha en racial synlighet som inte stämmer överrens med den kulturella identiteten och hur medierna kan framställa adopterade.

Undersökningen: Med en kritisk diskursanalys undersöks hur den adopterade representeras i tv-serien *Leende Guldbruna Ögon* ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. De verktyg som används i diskursanalysen är teorierna om semantisk täthet, hegemoni och inkodning/avkodning. Resultatet av undersökningen är att den adopterade representeras som ett fritt flytande subjekt mellan den svenska dansbandsdiskursen och invandrardiskursen. SVT:s avkodade budskap är av undersökningen att döma att den adopterade blir en del av ett homogent blattedansband. Det budskapet har potential att påverka svenska folkets syn på människor med en kulturell identitet som inte sammanfaller med det som hudfärgen representerar.

Handledare: Rikke Andreassen

Nyckelord: Adoption, nationalitet, representation, kritisk diskursanalys, hegemoni, cultural studies, inkodning/avkodning, semantisk täthet, strong objectivity, *Leende Guldbruna Ögon*.

INNEHÅLL

INLEDNING	5
__Bakgrund	5
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
MATERIAL	8
TEORI OCH METOD	9
__Etnicitet, ras och nationalitet	9
__Semantisk täthet	10
__Representation.....	10
__Socialkonstruktionism	11
__Diskursanalys	11
___Kritisk diskursanalys.....	12
___Faircloughs kritiska diskursanalys	13
__Cultural studies.....	15
___Hegemoni.....	16
___Inkodning/avkodning-modellen.....	16
__Metod.....	18
__Forskarens roll.....	19
TIDIGARE FORSKNING	21
ANALYS	22
__Presentation och tolkning av empiri.....	22
__Text vs. Teori.....	27
__Diskursiv praktik.....	27
__Social praktik och inkodning/avkodning.....	31
__Sammanfattning	32
DISKUSSION.....	34
KÄLLFÖRTECKNING	35
APPENDIX	

INLEDNING

Att media är en av de största opinionsbildarna och skaparna av meningsbärande produkter vi har i samhället idag råder det inga tvivel om. Mitt strå i stacken är att i detta arbete visa hur föreställningarna, eller osynliggörandet, som media producerar och reproducerar kan påverka svenskarnas sätt att se på adopterade. När detta är gjort kommer jag diskutera hur det går att förändra och förbättra medieproduktionen för att tydligare synliggöra adopterade i samhället.

Uppsatsen är varken neutral eller objektiv. Mitt mål är inte bara att ”veta att” eller ”veta hur”, utan att först granska och synliggöra ett problem och sedan kunna ta ett kritiskt ställningstagande till resultatet för förändring. När jag talar om förändring talar jag om maktstrukturer och orättvisor i samhället. Marginaliserade grupper kan inte alltid tala för sig själva och ta sin rätt.

Marginaliseringen av adopterade – Den adopterades representation i tv-serien Leende Guldbruna Ögon är den första kandidatuppsatsen av en adopterads representation i en svensk tv-serie. Detta är en kritisk diskursanalys av tv-serien *Leende Guldbruna Ögon* ur ett cultural studies-perspektiv, där fokus ligger på att undersöka hur den adopterade framställs som person och hur denne behandlas.

Bakgrund

Cultural Studies förgrundsgestalt; Stuart Hall (1990: 234) belyser i sin essä *Kulturell identitet och diaspora* hur identitetsproblematik kan uppstå när man har flera, eller ingen, specifik plats att kalla för sitt hem. Ett avsnitt i essän diskuterar Hall författaren Frantz Fanons (1997) bok *Svart Hud, Vita Masker*, där Fanon menar att inre expropriering av kulturell identitet på en gång paralyserar och deformerar. Om folk i en diaspora inte gör motstånd mot dess verkningar kan följden enligt Fanon (1997: 176) bli ”individer utan någon som helst förankring eller ideal, färglösa, statslösa, rotlösa, - en ras av änglar”.

Personer som adopterats till Sverige, med en icke-vit hudfärg, kan anses vara en del av en adoptivdiaspora. Adoptionsforskarna Tobias Hübinette och Carina Tigervall (2008: 1) menar att det för adopterade betyder att de i vissa skeenden i livet kan identifiera sig med en icke-svensk etnicitet trots en kulturellt svensk uppväxt. Internationell adoption till Sverige har förekommit sedan mitten av 1900-talet. I snitt kommer tusen barn till Sverige varje år. Sammanlagt har ungefär 50 000 barn adopterats, vilket motsvarar 0,56 procent av hela Sveriges befolkning (Hübinette, 2004: 1).

De adopterade barnen får svenska föräldrar, svenskt medborgarskap och har rent juridiskt aldrig behandlats som en etnisk grupp. Trots att de utgör en relativt stor del av samhället syns de sällan i svensk tv-media. Ett klart undantag är veckorna 14-15 år 2002, då SVT sände Dokumentären: Bosse Lindquist & Bo Öhlén – En gång var jag korean 10/4, Dokument inifrån: Erik Sandberg & Per Lapins – Sveket mot de utlandsadopterade 11/4, Dokument inifrån: Erik

Sandberg & Per Lapins – Barn till varje pris 18/4 (Hübinette, 2002: 1). I spelfilm eller tv-serier i Sverige har en internationellt adopterad aldrig gestaltats som huvudkaraktär förrän våren 2007, då serien Leende Guldbruna Ögon sändes på Sveriges Television (SVT).

Semantisk täthet är ett begrepp som förklarar hur exkludering kan förekomma på grund av avvikande utseende i en grupp. Denna typ av exkludering går att studera med *diskursanalys*, som är ett sätt att förklara hur språket bidrar till att skapa representationer av verkligheten, där *diskurs* är ett bestämt sätt och prata om eller förstå ett utsnitt av världen. De produktions- och konsumtionsprocesser som är förbundna med texten kallas för de *diskursiva praktikerna* och den bredare *sociala praktiken* är den kommunikativa händelsen de är en del av. (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Inom medieforskningen genre *cultural studies* går det att studera hur representationerna inkodas och avkodas med hjälp av Stuart Halls (1980) modell för *inkodning/avkodning* (Jansson, 2002).

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Som internationellt adopterad och medie- och kommunikationsvetare vill jag undersöka hur adopterade framställs i en svensk tv-serie. Forskning om adopterade har gjorts, men aldrig ur ett cultural studies-perspektiv i en svensk vuxendiskurs - ett bestämt sätt att tala om och förstå vuxenvärlden (Winther Jörgensen & Phillips, 2000). Tobias Hübinette och Carina Tigervall (2008: 2) menar att den dominerande adoptionsforskningen i Sverige utförs av medicinare och psykologer, och undersöker anknytning och anpassning av de adopterade som barn efter ankomsten till Sverige.

Förhoppningen är att min studie skall synliggöra internationellt adopterades representation i media för att ge omvärlden en bättre förståelse för denna grupp av människor. Som jag var inne på i uppsatsens inledning, vill jag kritiskt granska tv-serien och ge konstruktiv kritik på hur adopterade kan representeras i media för en mer rättvis förståelse av dem.

- Hur representeras och behandlas den adopterade i *Leende Guldbruna ögon*? Finns det en koppling till Winther Jörgensen och Phillips (2000) teori om semantisk täthet?
- Hur utövas de diskursiva praktikerna i tv-serien och vilka sociala praktiker kan de diskursiva praktikerna leda till?
- Hur förhåller sig resultaten av den kritiska diskursanalysen till Stuart Halls (1980) teori om inkodning/avkodning?

MATERIAL

Valet av *Leende Guldbruna Ögon* som material var självklart, eftersom det är den enda svenska tv-serien som gestaltat en adopterad som huvudkaraktär och därmed det enda material som passar med min problemformulering. Det är en dramaserie i tre delar som sändes på SVT under våren 2007. På SVT:s webbplats (2008) går det att läsa följande information om serien:

Dramaserie om Sveriges första blattedansband med Fares Fares och Yankho Kamwendo i huvudrollerna.

Lennart är 23 år och kommer från Fellingsbro. Han sjunger som en gud och lever för dansbandsmusiken. Han ska just bege sig till Stockholm för att ta det där jobbet som dansbandssångare. Drömmen är på väg att gå i uppfyllelse men det är bara ett problem – Lennart är svart! Sverige är ännu inte redo för en svart dansbandssångare och han får förstås inte jobbet. Istället tvingas han hyra in sig hos den forne hip-hopstjärnan Roshan som desperat försöker skaka liv i sin karriär och som föraktar dansbandsmusik.

Lennart ger dock inte upp sina drömmar om att bli en dansbandssångare och genom en audition i samlingslokalen i Rågsved lyckas han samla en minst sagt färgstark skara av musiker kring sig. Sveriges första blattedansband har sett dagens ljus - Lennartz.

I tre avsnitt får vi följa bandets väg från replokalen, via interna motsättningar, fördomar och diverse mer eller mindre lyckade spelningar, mot det gemensamma målet - att få stå på scenen och krama ur sina hjärtan som en wettex-duk - bara för dig.

I huvudrollerna: Yankho Kamwendo, Fares Fares, Peter Viitanen, Sheraye Esfandyari, Dennis Önder och Miran Kader

I övriga roller: Kim Anderzon, Reine Brynolfsson, Alexander Skarsgård, Torkel Peterson, Ann-Sofie Rase, Sofia Bach, Thomas Hanzon, Babben Larsson, Claes Månsson m. fl.

Manus: Anders Weidemann

Regi: Anna Hylander och Emiliano Goessens

I serien förekommer så klart mängder av musik. Inte bara klassiker som "Leende guldbruna ögon" utan även nyskrivna dansbandslåtar signerade Adam Nordén, som tidigare skrivit musik till bl.a. långfilmen "Zozo", SVT-produktionerna "Om Stig Petrés hemlighet" och "Kronprinsessan" samt till flera Wallander och Beck-filmer.

Och som en sista musikalisk bonus får vi höra nyskrivet material från hip-hopduon Ison & Fille, som även medverkar som skådespelare.

Vad SVT:s webbplats (2008) inte nämner i presentationen av serien, men som tidigt framgår i handlingen, är att Lennart är internationellt adopterad. Hans föräldrar, spelade av Claes Månsson och Barbro "Babben" Larsson, är etniskt svenska och vita i hyn.

Serien blev en tittarsuccé. Avsnitt ett sågs av 1 525 000, avsnitt två av 1 260 000 och avsnitt tre av 1 315 000 personer, enligt Etermedias webbplats (2007). Min analys av materialet har gjorts på dvd-släppet av serien. Speltid är 180 minuter och serien är barntillåten (SVT:s webbplats, 2008).

TEORI OCH METOD

Eftersom det inte finns någon specifik medie- och kommunikationsvetenskaplig teori för adoptionsforskning kommer jag använda mig av så kallad *theory shopping*, och sätta ihop ett eget paket av teorier som passar mitt syfte och mina frågeställningar.

Etnicitet, ras och nationalitet

Gemensamt för alla sätt att tolka etnicitetsbegreppet är att det är något som har med klassificering av människor och grupprelationer att göra. Etniciteten uppstår och blir relevant genom sociala situationer och möten, samt genom människors sätt att handskas med livets krav och utmaningar. I detta fall kan det vara hur svenskar kategoriserar sig själva och andra i möte med människor som härstammar från andra kulturer (Hylland Eriksen, 2007: 12).

Enligt socialantropologen Hylland Eriksen (2007: 13) diskuterar dagens genetikforskare ogärna raser. För det första har det alltid förekommit korsbefruktnings mellan mänskliga befolkningsgrupper till den graden att det vore meningslöst att tala om fasta gränser mellan raser. För det andra följer fördelningen av ärftliga fysiska egenskaper inga klara gränser. Den variation som finns inom en "ras" är med andra ord ofta större än den systematiska variationen mellan två olika grupper.

Dock menar Hylland Eriksen att rasbegrepp kan vara viktiga på det sätt som de styr människors handlingar; på denna nivå existerar de som en kulturell konstruktion, oberoende av om de motsvaras av någon "biologisk verklighet" eller ej. Rasismen bygger uppenbarligen på föreställningen att personligheten på något sätt är kopplad till ärftliga egenskaper som systematiskt varierar mellan "raserna", och härigenom kan raser få en sociologisk betydelse även om de inte existerar objektivt (Hylland Eriksen, 2007: 13).

Hylland Eriksen separerar inte rasrelationer och etnicitet. Föreställningar om "ras" kan både vara närvarande och frånvarande i etniska ideologier, och deras närvaro respektive frånvaro tycks vara av avgörande betydelse för etniska relationer mellan olika grupper (Hylland Eriksen, 2007: 13).

Nationalismforskaren Ernest Gellner (1983: 1) menar att "om nationalismen som en teori om politisk legitimitet som fordrar att etniska gränser inte korsar politiska gränser". Hylland Eriksen (2007:126) tolkar Gellner som att det finns ett speciellt band mellan nationalitet och stat. Enligt detta synsätt är nationalismen etniska ideologier som hävdar att den egna gruppen bör dominera en stat. En nationsstat är därför en stat som domineras av en etnisk grupp vars identitetsmarkörer (som språk och religion) ofta förankras i statens officiella symboler och lagstiftning (Hylland Eriksen, 2007: 126).

Kulturteoretikern Benedict Anderson (1996) menar att nationen är en föreställd gemenskap - föreställd både som nödvändigtvis begränsad och

suverän. Med ”föreställd” menar han att människor som definierar sig själva som medlemmar av en nation ”aldrig kommer att lära känna majoriteten av de andra medlemmarna, eller träffa dem, eller ens höra talas om dem – ändå lever bilden av deras gemenskap i vars och ens medvetande” (Anderson, 1996: 6).

Hylland Eriksen (2007: 126) menar att Andersons perspektiv i stort sett är förenligt med Gellners. Båda framhåller att nationer är ideologiska konstruktioner som försöker slå en bro mellan en (självdefinierad) kulturell grupp och en stat, samt att de skapar abstrakta gemenskaper av en annan sort än de dynastiska stater eller släktbaserade gemenskaper som funnits före dem.

Att beskriva nationen som en imaginär gemenskap med Benedict Andersons (1996) tes fungerar bra, men jag vill problematisera att begreppet bara inkluderar kulturella gemenskaper och inte hudfärgen, det som jag vill kalla *den racials synligheten*.

Semantisk täthet

Den nationella diskursen kan fungera som en exklusionsmekanism som definierar vem som tillhör gruppen och ej, när det gäller den nationella gemenskapen. Exkludering kan i detta sammanhang ske utan menat uppsåt. Diskursforskarna Winther Jörgensen och Phillips (2000) använder sig av begreppet semantisk täthet för att förklara detta fenomen. Semantiska tätheter är de tyngdpunkter som finns i våra kategorier. Talar man om kategorin ”svenskar” ligger den semantiska tätheten kring vit hud, ”svenskt” efternamn och så vidare. Detta får konsekvenser för de människor som definierar sig som svenskar men ligger i utkanten av kategorin, som den diskursivt är konstruerad (ibid: 171).

Enligt Winther Jörgensen och Phillips är det en social process att bli definierad som medlem eller inte medlem av en given nationell grupp – och inte något man helt kan besluta själv. Identitet och grupp tillhörighet uppfattas i ett diskursperspektiv som något man tilldelas, accepterar eller motsätter sig i diskursiva förhandlingar, snarare än som uttryck för en inre essens (ibid: 172).

Representation

Även om mediernas utbud är varierat och mångfasetterat är det inte säkert att det speglar och stöder alla de identiteter eller gruppbildningar som finns i samhället. Detta kan bli utgångspunkt för en kulturpolitisk strid om rätten till och formen för representation i medierna (Gripsrud, 2002).

Medieforskaren Jostein Gripsrud (2002) förklarar hur begreppet representation inom medieforskningen används i betydelsen ”stå för”, som när en bild står för personen som avbildats. Det är då framställningar av fiktiva eller verkliga fenomen och texter, bilder och ljud som står för något annat än sig själva. Representation blir en viss sorts konstruktion av det som framställs, inte någon fullständig, objektiv återspeglning (ibid: 25).

Gripsrud (2002: 27) menar att starka invändningar kan kretsa kring det sätt olika grupper representeras i medierna. Enskilda personer kan komma att representera hela folkgrupper. Mediernas representation av vissa grupper eller delar av befolkningen kan alltså provocera fram mycket starka känslor, som blir starkare ju mer de enskilda medlemmarna av de aktuella grupperna känner sig knutna till – identifierar sig med, får sin identitet genom – medlemskapet i gruppen. Kön och etnisk bakgrund hör till de mest centrala gruppkategorierna på detta område (ibid: 27).

Socialkonstruktionism

I en diskussion om representation i media blir det socialkonstruktionistiska perspektivet relevant att förhålla sig till. Socialkonstruktionismen har en kritisk inställning till självklar kunskap. Vår kunskap om världen kan inte omedelbart betraktas som en objektiv sanning. Verkligheten är bara tillgänglig för oss genom våra kategorier - och vår kunskap och våra världsbilder är inte spegelbilder av verkligheten ”därute” utan en produkt av våra sätt att kategorisera världen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 11).

Vår syn på och kunskap om världen är alltid kulturellt och historiskt präglad. Därför är de sätt på vilka vi uppfattar och representerar världen historiskt och kulturellt specifika och kontingenta: Våra världsbilder kan ha varit annorlunda och de kan förändras över tiden. Den sociala världen konstrueras socialt och diskursivt och det betyder att dess karaktär inte är bestämd av yttre förhållanden eller given på förhand (ibid: 11).

Winther Jørgensen och Phillips menar att det finns samband mellan kunskap och sociala processer, samt mellan kunskap och social handling. Vårt sätt att uppfatta världen skapas och upprätthålls i sociala processer. Kunskap frambringas i social interaktion, där man både bygger upp gemensamma sanningar och kämpar om vad som är sant och falskt. I en bestämd världsbild blir några former av handling naturliga och andra otänkbara. Olika sociala världsbilder leder således till olika sociala handlingar, och den sociala konstruktionen av kunskap och sanning får därmed konkreta sociala konsekvenser (ibid: 12).

Winther Jørgensen och Phillips (2000: 12) menar att vissa kritiker av socialkonstruktionismen har menat att när all kunskap och alla sociala identiteter är kontingenta, så blir konsekvensen att allting flyter och att allt tvång och all regelbundenhet i det sociala löses upp.

Diskursanalys

Med ett socialkonstruktionistiskt synsätt går det att studera med diskursanalys för att analysera hur språket skapar representationer av verkligheten. Det råder inte någon större enighet om vad diskurer egentligen innerbär, eller hur man analyserar dem. Winther Jørgensen och Phillips (2000: 7) menar att vi kan säga

att en diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen).

Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att man kan se diskursanalysen som ett helt paket – en teoretisk och metodisk helhet. I denna typ av analys är teori och metod sammanlänkade, och man måste acceptera de grundläggande filosofiska premisserna för att kunna använda diskursanalysen som metod i empiriska undersökningar (ibid: 10).

De diskursanalytiska arbetssätten bygger på strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi, som hävdar att vårt tillträde till verkligheten alltid går genom språket. Med hjälp av språket skapar vi representationer av verkligheten, som aldrig bara är speglingar av en redan existerande verklighet – representationerna bidrar till att skapa den. Det betyder inte att verkligheten inte finns; betydelser och representationer är nog så verkliga. Den fysiska världen finns också, men den får bara betydelse genom diskurs.

Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 9

Kritisk diskursanalys

Kritisk diskursanalys är ett verktyg för att ställa upp teorier och metoder för att teoretiskt problematisera och empiriskt undersöka relationerna mellan diskursiv praktik och social och kulturell utveckling i olika sociala sammanhang (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 66).

Det finns flera sätt att använda sig av kritisk diskursanalys, men Winther Jørgensen och Phillips (2000: 66) menar att Norman Faircloughs kritiska diskursanalys är den mest utvecklade teorin och metoden för forskning om kommunikation, kultur och samhälle inom den kritisk-diskursanalytiska riktningen.

Winther Jørgensen och Phillips (2000: 67-70) presenterar fem gemensamma drag inom den kritiska diskursanalysen:

Sociala och kulturella processer och strukturer har en delvis lingvistisk-diskursiv karaktär. Diskursiva praktiker – varigenom man producerar (skapar) texter och konsumerar (mottar och tolkar) dem – ses som en viktig form av social praktik som bidrar till att konstituera den sociala världen, inklusive sociala identiteter och sociala relationer. Syftet med den kritiska diskursanalysen är att kasta ljus över den lingvistisk-diskursiva dimensionen hos sociala och kulturella fenomen och förändringsprocesser i dagens samhälle. Winther Jørgensen och Phillips (2000: 67) menar att inom den kritiska diskursanalysen finns det en tendens att analysera bilder som om de vore skriftspråk. Diskurs omfattar inte bara talspråk och skriftspråk, utan även bilder, och analyser av texter med bilder ska ta hänsyn till den visuella semiotikens särskilda egenskaper och relationerna mellan språk och bilder (ibid: 67).

Diskurs är både konstituerande och konstituerad. Som social praktik står diskurs i ett dialektiskt förhållande till andra sociala dimensioner. Diskursen inte bara bidrar till att forma och omforma sociala strukturer och processer utan speglar dem också (ibid: 67-68).

Språkbruk ska analyseras empiriskt i det sociala sammanhanget. Den kritiska diskursanalysen gör en konkret lingvistisk textanalys av språkbruket i social interaktion (ibid: 68-69).

Diskurs fungerar ideologiskt. I kritisk diskursanalys hävdas det att diskursiva praktiker bidrar till att skapa och reproducera ojämlika maktförhållanden mellan sociala grupper, till exempel mellan sociala klasser, mellan kvinnor och män, mellan etniska minoriteter och majoriteten. Dessa effekter betraktas som ideologiska effekter (ibid: 69).

Kritisk diskursanalys är kritisk i den meningen att den ser det som sin uppgift att analysera den diskursiva praktikens roll i upprätthållandet av den sociala värld, inklusive de sociala relationer, som innebär ojämlika maktförhållanden. Syftet är att bidra till social förändring i riktning mot mer jämlika maktförhållanden i kommunikationsprocesserna i samhället som helhet (ibid: 69).

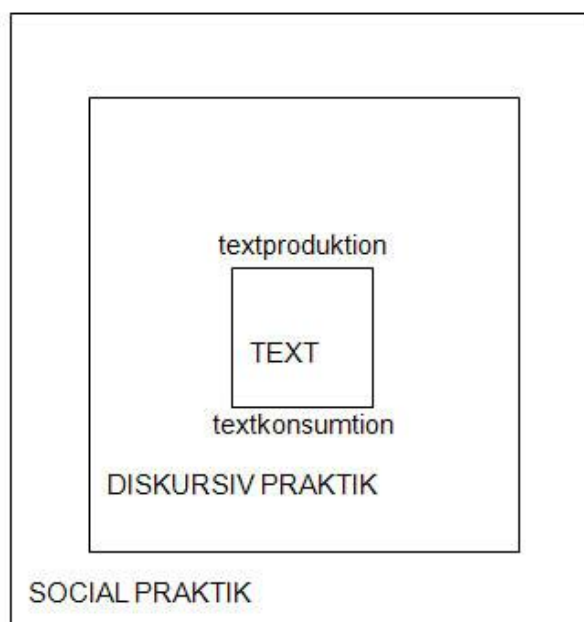
Kritisk forskning. Kritisk diskursanalys uppfattar sig inte sig själv som politiskt neutral (som objektivistisk samhällsvetenskap gör) utan som ett kritiskt angreppssätt som är politiskt engagerat i social förändring. Kritisk-diskursanalytiska angreppssätt ställer sig – i frigörelsens namn – på de undertryckta samhällsgruppernas sida. Kritiken ska avslöja den roll som en diskursiv praktik spelar för upprätthållandet av ojämlika maktförhållanden. Dessutom menar Winther Jørgensen och Phillips (2000: 70) att avsikten med resultaten av kritisk diskursanalys ska kunna användas i kampen för social förändring. Min avsikt är att synliggöra hur internationellt adopterade marginaliseras i samhället på grund av deras icke-vita hudfärg i kombination med en svensk kulturell identitet.

Faircloughs kritiska diskursanalys

Lingvistikprofessorn Norman Fairclough definierar begreppet diskurs på två olika sätt. Han definierar bruket av diskursbegreppet både som språkbruk social praktik. Han definierar även bruket av diskursbegreppet som ett sätt att tala som ger betydelse åt upplevelser utifrån ett bestämt perspektiv – det vill säga en bestämd diskurs som kan skiljas från andra diskurser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 71).

Diskurs bidrar till att konstruera sociala identiteter, sociala relationer och kunskaps- och betydelsesystem. När man analyserar diskurs, enligt Fairclough, ska man fokusera på två dimensioner. Den första är den kommunikativa händelsen – ett fall av språkbruk – som till exempel en tidningsartikel, en film, en videoproduktion, en intervju eller ett politiskt tal. Den andra är diskursordningen, som är summan av de diskurstyper som används inom en social institution eller en så kallad *social domän*. Diskurstyper består av diskurser och genrer, där genre är ett språkbruk som är förbundet med och konstituerar en del av en bestämd social praktik (ibid: 73).

Fairclough menar att varje fall av språkbruk är en kommunikativ händelse, som har tre dimensioner. Den är en text, den är en diskursiv praktik och den är en social praktik (ibid: 74).

Faircloughs tredimensionella modell (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 74)

Denna modell är en analytisk ram som kan användas vid empirisk forskning om kommunikation och samhälle. Alla tre dimensionerna ska dras in i en konkret diskursanalys av en kommunikativ händelse. Man ska se på; 1) textens egenskaper (text); 2) de produktions- och konsumtionsprocesser som är förbundna med texten (diskursiv praktik); och 3) den bredare sociala praktik som den kommunikativa händelsen är en del av (social praktik). Det är viktigt att framhäva att när man sysslar med textens egenskaper sysslar man också med produktions- och konsumtionsprocesser och omvänt (ibid: 74-75).

Fairclough menar att förandet av olika diskurser inom och mellan olika diskursordningar är ett uttryck för interdiskursivitet. Genom nya former av artikulering av olika diskurser skiftar gränserna både inom diskursordningen och mellan olika diskursordningar. Interdiskursivitet är en form av intertextualitet. Intertextualitet betecknar det förhållandet att kommunikativa händelser bygger på tidigare händelser; man börjar aldrig om från början. Man kan aldrig undgå att använda ord som andra har använt tidigare. Manifest intertextualitet är en markant form av intertextualitet där texter mer uppenbart bygger på andra texter, till exempel genom att hänvisa till dem. I studien av *Leende Guldbruna Ögon* kan ett exempel vara hur ordväxlingen ofta sker genom citat från dansbandslåtar, och hur personerna förstår varandra för att de båda känner till låtarna (ibid: 77).

För att analysera den bredare sociala praktiken räcker det inte med diskursanalysen, eftersom social praktik har både diskursiva och icke-diskursiva element; man ska här använda sociologisk teori och kulturteori förutom diskursanalys, vilket jag kommer till längre fram (ibid: 75).

Det största problemet med detta analysverktyg är några oklarheter om konsekvenserna av skiljelinjen mellan det diskursiva och det icke-diskursiva. Gränserna mellan diskursanalysen och analysen av den sociala praktiken görs inte tydliga. Vi får inga riktlinjer för hur mycket social analys som behövs och

om vilka former av sociologisk teori och kulturteori vi kan eller bör använda (ibid: 93).

Winther Jørgensen och Phillips (2000: 94) menar att Fairclough, och även andra förespråkare för kritisk diskursanalys, har en svag teoretisk förståelse av gruppbildningsprocesser, subjekt och *agency*, inklusive frågor om subjektivitet och människors grad av kontroll över sitt språkbruk. Genom att han understryker att diskurser bidrar till att konstruera såväl sociala identiteter och sociala relationer har han inte helt förbiset dessa socialpsykologiska aspekter, men detta är det svagaste ledet i hans teori. Denna brist hos Fairclough åtföljs av en motsvarande brist på empirisk forskning om konsumtionen av texter (även om det alla menar att människor är aktiva i tolkningsprocessen och att texter är polysemiska). Största delen av de kritisk-diskursanalytiska undersökningarna består uteslutande av textanalyser – trots bland annat Faircloughs insisterande på att textanalys ska kombineras med analys av textproduktions- och textkonsumtionsprocesser (ibid: 94).

Cultural studies

Som Winther Jørgensen och Phillips (2000: 75) nämner så räcker det inte med diskursanalysen för att analysera den bredare sociala praktiken. En kulturteori som ofta används inom kritisk medieforskning är *cultural studies*. Den brittiska Cultural studies-traditionen härstammar från universitetet i Birmingham, då forskare som Stuart Hall, Richard Hoggart och Raymond Williams började använda sig av ett interdisciplinärt förhållningssätt. De överskred gränserna för olika forskningsdiscipliner, såsom sociologi, historia och litteraturvetenskap. De fokuserade i första hand på kulturens ideologiska och sociala betydelse i det brittiska industrisamhället och försökte sätta in olika kulturella uttrycksformer i sitt sociala och historiska sammanhang (Jansson, 2002: 129).

Birminghamskolan ville skärpa den vetenskapliga belysningen av samhällets svagaste grupper. Det betydde att istället för att lägga fokus vid klassiska, högt värderade verk, studerades de kulturella praktiker och texter som hade betydelse för vanliga människor i deras vardagsliv (Jansson, 2002: 129).

Enligt Jansson (2002: 171) påstår vissa forskare att de kulturella hierarkiernas tid är förbi. Det är svårt att se distinktioner mellan hög- och lågkultur när folk numera fritt överskrider gränserna. Cultural studies forskningstradition har svårt att förklara varför folk går emot det som Pierre Bourdieu (1979/1984) kallar för *den sociala rymden*. Den sociala rymden förklarar hur kulturellt kapital förhåller sig till ekonomiskt kapital. Idag sitter till exempel starka vänsterförespråkare hemma och följer kapitalistiska evenemang som *Idol* och *Melodifestivalen* med förtjusning. Kapitalistiska är programmen i den meningen att de är producerade för de stora massorna och bygger på tidigare succéer för att höja förutsättningarna för en hög profit. André Jansson (2002: 171) tar i sin bok *Mediekultur och samhälle* upp ett exempel på hur kulturjournalister från Svenska Dagbladet kunde följa dokusåpan *Villa Medusa* slaviskt. Cultural studies lever även med problematiken att vara starkt politiskt färgad av marxismen.

Hegemoni

Ett centralt syfte med cultural studies är att försöka förstå hur olika grupper i samhället konkurrerar om makt och inflytande, samt belysa den roll som kulturen spelar som en bärare av olika ideologiska positioner (Jansson, 2002: 123).

Cultural studies har särskilt riktat intresse mot de kulturyttringar och motståndsstrategier som kännetecknar marginaliserade grupper, såsom arbetarklass, invandrargrupper och homosexuella. För att förklara detta använder man *Gramscis hegemonibegrepp* (Jansson, 2002: 123).

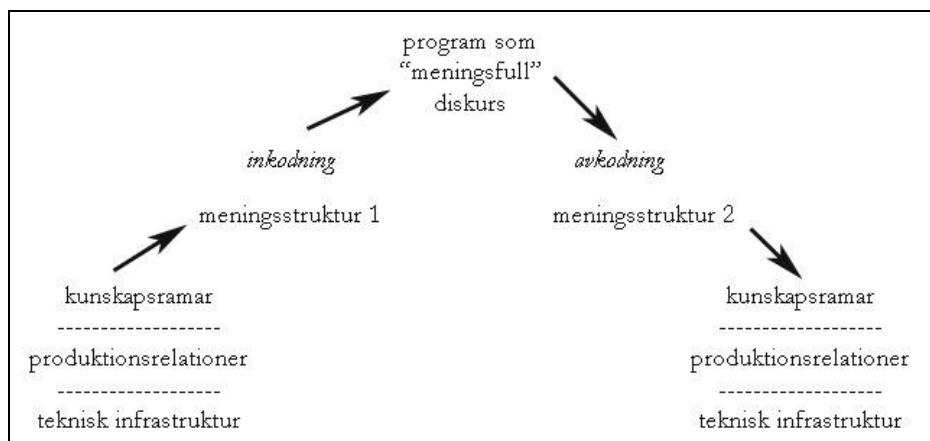
Ordet hegemoni pekar på den process vilken en viss klassfraktion kan bli dominerande över andra klassfraktioner – och samtidigt ha deras stöd. Hegemoni är ett maktillstånd i vilket den dominerande klassen har lyckats få sina egna intressen att sammanfalla med de dominerade klassernas. I mångt och mycket handlar det om att fånga upp eventuella oppositionella idéer och intressen och göra dem till sina egna, så att den dominerande ideologin inte enbart stöttar gemensamma ekonomiska och politiska mål, utan även en intellektuell och moralisk enighet. Genom att vara känslig för massornas intressen kan man skapa en ideologisk konsensus i samhället. Ideologin uppfattas därmed som oproblematiserad och kan fungera som det cement som håller samman hegemonin.

Jansson, 2002: 124

Janssons (2002: 124) tolkning av hegemoni går att koppla till maktrelationerna mellan vita och icke-vita personer med en svensk kulturell identitet. Detta går att använda för att studera hur den dominerande gruppen, i detta fall vita svenskar, på ett strategiskt sätt marginaliserar andra klassfraktioner, till exempel icke-vita adopterade.

Inkodning/avkodning-modellen

Stuart Halls (1980) modell för inkodning/avkodning (se nedan) användes från början för att beskriva tv-nyheternas potential för att fungera som en ideologisk förmedlare mellan medieinstitutionerna och publiken, men har med tiden även kommit att appliceras på många andra former av medietexter.

Inkodning/avkodning-modellen (Hall, 1980)

André Jansson (2002: 135) förklarar Halls (1980) modell från vänster till höger som att följa ett visst tv-programms "kulturella liv" från produktion till konsumtion, från inkodning till avkodning. Utifrån de omständigheter som präglar produktionskontexten – det vill säga programredaktionen, tv-kanalen, samhället i stort etcetera – formas textens egenskaper ifråga om form och innehåll. Hall härleder alla betydelsefulla faktorer till huvudkategorierna *kunskapsramar*, *produktionsrelationer* och *teknisk infrastruktur*. Under inkodningsprocessen formas texten enligt en specifik meningsstruktur, som beror av produktionsförhållandena. Texten är inte neutral, utan uppmuntrar läsaren att göra sin tolkning på ett visst sätt – att till exempel ta ställning till ett visst tema på ett visst sätt eller sympatisera med en viss grupp i ett nyhetsinlägg. Här ligger textens potentiellt ideologiska betydelse, vilken sammanfaller med den betydelse som producenterna mer eller mindre medvetet anser att texten ska ge upphov till. Hall (1980) kallar detta för *the preferred meaning*, den gynnade betydelsen, som skapas när publiken tolkar texten enligt *the preferred reading*, den gynnade läsningen. Här kan vi bland annat diskutera vad det sänder för signaler att presentera serien som "en dramaserie om Sveriges första blattedansband". Vad är det SVT vill säga till tittarna med denna typ av presentation?

Jansson (2002) menar att det är viktigt att poängtera att det under textens uppenbara syfte ligger djupare ideologiska värderingar inbäddade – budskap som ofta är inkodade på ett mer eller mindre oreflekterat vis. I såväl nyheter som reklam återspeglas genom stereotyper och andra kulturella konventioner vad som enligt den dominerande ordningen bör uppfattas som normalt och onormalt i samhället. Detta gäller inte minst uppdelningen mellan olika sociala klasser, olika etniska grupper, människor av olika kön och olika sexuell läggning. Genom inkodningen etableras ett mer eller mindre normativt perspektiv på världen – ett perspektiv som på ett eller annat sätt sammanfaller med avsändarens världsbild (Jansson, 2002: 136).

Det är dock inte självklart att den enskilda mediebrukaren faktiskt tolkar, eller avkodar, texten enligt avsändarens (ofta underförstådda) intentioner. Eftersom varje tolkning färgas av läsarens egna kulturella referensramar – vilka i sin tur är formade av individens samlade livserfarenhet och det sammanhang som tolkningen görs i – skapas en ny meningsstruktur som inte nödvändigtvis

sammanfaller med vad som ursprungligen inkodats (Jansson, 2002: 137). Stuart Hall (1980) skiljer mellan tre olika typer av läsningar:

Dominant läsning (dominant reading): Läsaren kodar texten i enlighet med dominerande ideologiska föreställningar., vilket som regel sammanfaller med sändarens perspektiv. En dominant läsning är alltså vanligtvis den samma som den gynnade läsningen – om inte avsändaren skulle utgöras av till exempel en alternativ eller oppositionell rörelse (Jansson, 2002: 137).

Förhandlad läsning (negotiated reading): Denna form av läsning kännetecknas av att den inkodade meningsstrukturen åtminstone till viss del omförhandlas. Det kan innebära att vissa delar av ett budskap uppfattas som oproblematiska, eller ”normala”, medan andra uttrycker en världsbild eller ideologisk position som den enskilda läsaren inte sympatiserar med (ibid: 137).

Oppositionell läsning (oppositional reading): När läsaren fullständigt förkastar textens utgångspunkter och ser den som ett uttryck för en falsk världsbild, menar Hall (1980) att det är tal om en oppositionell läsning. I förhållande till det dominerande medieutbudet i ett kapitalistiskt, patriarkalt samhälle är detta slags läsningar av förklarliga skäl vanligast inom till exempel subkulturer och politiska motståndsrörelser (Jansson, 2002: 137).

Sammanfattar man detta kan man säga att Hall (1980) vill framhålla att cirkulationen av medietexter ytterst handlar om en ständig kamp om betydelser – en kamp som förs med ideologiska och klassrelaterade förtecken. Det går att fråga sig hur människor ur olika grupper ser på *Leende Guldbruna Ögon*. Blir betydelsen samma för en icke-vit adopterad som för en etniskt vit svensk (ibid: 137)?

Metod

Sammanfattningsvis kommer min metod vara enligt följande; att med Faircloughs kritiska diskursanalys analysera Lennarts representation ur ett cultural studies-perspektiv. Enligt Faircloughs tredimensionella modell kommer jag analysera textens egenskaper och de produktions- och konsumtionsprocesser som är förbundna med texten (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 74). Förhoppningen är att kunna få en bild av hur den sociala praktiken kan komma att bli. Det är där Halls (1980) teori om inkodning/avkodning kommer bli användbar. Är sändarens budskap detsamma som mottagaren tolkar/kan tolka?

Hylland Eriksens (2007) teorier om, och definitioner av, etnicitet, ras och nationalitet kommer att hålla ihop analysen. Den adopterades representation är hela tiden i fokus och jag kommer syna den med Winther Jørgensen och Phillips (2000: 171) teori om semantisk täthet och Gramscis hegemonibegrepp (Jansson, 2002: 123).

Jag vill även försöka jämföra resultaten av den tidigare forskning som har gjorts, med resultaten i min analys. Alla termer används på det sätt jag presenterat dem i teoridelen och på så sätt tar jag tolkningsföreträde för dem.

Forskarens roll

Som forskare är mitt ”jag” inte osynligt i uppsatsen. Jag är själv adopterad från Sydkorea och har personliga erfarenheter av att vara medlem i en svensk adoptivdiaspora. Jag har upplevt svårigheter med att ha en svensk kulturell identitet, fast med en icke-vit hudfärg. Mina erfarenheter av diasporan kan vara till min fördel i analysen av tv-serien, då jag har en livslång utbildning i att möta vardagsrasism.

Naturligtvis måste ”jaget” som skriver dessa rader också i sig betraktas som ”yttrat”. Alla människor skriver och talar utifrån en specifik tid och plats, m.a.o. utifrån en specifik kultur och historia. Allt vi säger är ”kontextuellt” och därmed *positionerat*.

Hall i Eriksson, C., Eriksson B. M., Thörn H. (red.), 1999: 231

Jag vill också tillägga att man inte kan se internationellt adopterade i Sverige som en homogen grupp, då många andra faktorer spelar in i identitetsskapandet såsom genus, sexualitet, kön och klass. Det kan även skilja på var i Sverige man har vuxit upp och vilka umgängeskretsar man haft. Jag utger mig inte för att vara mer representativ för adopterade än någon annan.

Winther Jörgensen och Phillips (2000: 28) menar att diskursanalytikerns ärende inte är att komma ”bakom” diskursen i sina analyser, att fundera ut vad människor *verkligen* menar när de säger ditt eller datt, eller att fundera ut hurdan verkligheten *egentligen* är bakom diskursen. Utgångspunkten är ju att man aldrig kan nå verkligheten utanför diskurserna, och att det därför är diskursen i sig som är föremål för analysen. I den diskursanalytiska undersökningen handlar det alltså inte i första hand om att sortera utsagorna om världen i dem som är riktiga och dem som är felaktiga. Däremot ska man arbeta med det som faktiskt sagts eller skrivits för att undersöka vilka mönster det finns i utsagorna – och vilka sociala konsekvenser som olika diskursiva framställningar av verkligheten får. Det kan göra det svårt att undersöka de diskurser man själv är nära och har en åsikt om.

Om man accepterar att verkligheten är socialt skapad, att sanningar är diskursivt producerade effekter och att subjekten är decentrerade, hur ska man då förhålla sig till den ”sanning” man som forskarsubjekt producerar? Winther Jörgensen och Phillips (2000) problematiserar hur man kan argumentera för att ens egen representation av världen är bättre än alla möjliga andra representationer. Det är ett problem som är inbyggt i alla socialkonstruktionistiska angreppssätt (ibid: 29).

I uppsatsen ger jag svar på denna problematik genom att använda mig av Sandra Hardings (1991) term ”strong objectivity”. Genusforskaren Sandra Harding (1991: 38) menar att subjektivitet inte behöver vara något negativt när det kommer till vetenskaplig forskning. Att skriva ”nära sig själv” är vanligt förekommande inom genusvetenskapen .

Harding (1991: 161) menar att man genom stark självreflexivitet kan uppnå strong objectivity. Om man erkänner vem man själv är som forskare och inte hymlar om sina ståndpunkter uppnås en stark objektivitet. Hon menar att det är

omöjligt att kliva ur sin privata identitet, skapad av kön, klass och etnicitet, för att klä på sig en ”objektiv” forskarroll.

Det går att dra paralleller mellan min roll som internationellt adopterad och ett av Hardings (1991: 152) exempel där hon menar att forskning för social förändring ur ett ”underdog-perspektiv” är en tillgång. Det kan handla om grupper som blivit exkluderade på olika sätt genom historiens gång, då det är ”vinnarna” som skriver historieböckerna. I Hardings exempel handlar det om marginaliseringen av kvinnorna i samhället och för mig handlar det om samma problematik, fast för internationellt adopterade.

TIDIGARE FORSKNING

Som jag tidigare nämnt har det inte skrivits en medie- och kommunikationsvetenskaplig kandidatuppsats om hur en internationellt adopterad framställs i en svensk tv-serie. Däremot finns det gott om forskning kring internationell adoption. Den svenske forskaren Tobias Hübinette har gjort omfattande studier inom adoptions- och migrationsforskning, etnicitetsforskning och kritisk rasteori.

Hübinette (2005) gjorde en jämförelse hur koreanska och svenska barnböcker framställer adoption.

I Sverige har i stället det liberala adoptionsparadigmet dominerat synen på internationell adoption ända från slutet av 1960-talet. Utlandsadoptioner betraktades särskilt under 1960- och 70-talen som en solidarisk handling gentemot fattiga länder utanför Väst, och adoptivfamiljen sågs som en så kallat ”regnbågsfamilj” som automatiskt genom sin blotta existens tog ställning mot rasism och främlingsfientlighet. Den rosenskimrande sagan om det fattiga barnet från Tredje världen som blir räddad genom att få komma till det rika och trygga paradiset Sverige går därför igen även inom den svenska barn- och ungdomslitteraturen. Bra exempel är *Så kom du hem till oss*, *Yon-so blir Lena*, *Här kommer Bu-ran och Seo-ran från Korea* och *Åk hem Li Fong* där världen utanför Sverige framställs som fattig eller otrygg, medan Sverige erbjuder både andligt och materiellt överflöd. Ett undantag från detta utopiska tillstånd är i så fall Margareta Melins *Johanna och Leif* där Johannas bästa vän Leif oväntat dör i slutet.

Hübinette, 2005: 30

Det går alltså att dra slutsatsen att adoption framhävs som något positivt i svenska barnböcker. I motsats till hur barnböckerna, det vill säga media, framställt adoption har Hübinette och Tigervall (2008) gjort en omfattande studie om hur adopterade diskriminerats och stött på problem med sin etniska identitet. I forskningspresentationen utgår man från den sociala problematik och psykiska ohälsa, med bland annat höga arbetslöshetssiffror och självmordstal, som finns inom gruppen vuxna adopterade och som uppmärksammas av kvantitativ forskning. Det genomgående temat är att studera hur exkludering utifrån det som allmänt uppfattas som ett utländskt utseende verkar i praktiken i dagens svenska samhälle, samt hur individuella aktörer påverkas av och svarar på denna form av rasifierande diskriminering. Detta genom att utveckla strategier som i förlängningen kan omdefiniera etniska identiteter (Hübinette & Tigervall, 2008: 1).

Hübinette och Tigervall (2008:1) menar att i fallet adopterade och adoptivfamiljer handlar den etniska aspekten uteslutande om utseendemässiga särdrag, vilka blir förknippade med ett visst geografiskt och genetiskt ursprung. För adopterade betyder detta att de i vissa skeden i livet kan identifiera sig med en icke-svensk etnicitet trots en kulturellt svensk uppväxt. Denna speciella typ av identifikation kan bidra till förståelsen för hur etniska identiteter uppstår, förhandlas och förändras (ibid: 2008:1).

ANALYS

Presentation och tolkning av empiri

I första scenen, i första avsnittet, på dansbandsspelningen i Fellingsbro blir Lennart konfronterad av en främmande kvinna. ”Allvarligt talat, lille vän. Vilket dansband skulle vilja ha en sån som du? *Blackjack?*”, säger hon. Det är direkt rasism, rakt upp i ansiktet. Istället för att säga något till sitt försvar går han upp till bandet som spelar, lånar mikrofonen och sjunger en sång. Han visar vilken fin sångröst han har och tittar kvinnan djupt in i ögonen under hela framträdandet, vilket får henne att skämmas. Lennart visar att han är svensk i själen och att dansbandsmusik är helt naturligt för honom att sjunga.

Lennart umgås bara med vita, etniska svenskar som talar Närkedialekt och de har dansbandsmusik som gemensamt intresse. På dansbandsspelningen är både Lennarts vänner och föräldrar närvarande. De blir upprörda och stöttar honom när kvinnan faller det rasistiska uttalandet. Det tyder på att människorna i Lennarts närhet förstår att han är svensk och inte accepterar kommentarer om hans hudfärg.

När Lennart flyttar till Stockholm åker han direkt till *Sven-Bodins* replokal, bandet som har hört hans demoinspelning och anställt honom som sångare på heltid. När han kommer in i lokalen och presenterar sig blir bandmedlemmarna förvirrade. De har inte förrän nu förstått att Lennart är mörkhyad. De säger till Lennart att han borde sagt något om hans kulturella bakgrund. Att kulturen har något med hudfärgen att göra är givetvis helt fel och det påpekar Lennart. Sedan ändrar de sig och säger; ”Men att du är Afro... Vad heter det? Du vet?”. Lennart svarar med att han har bott i Närke sedan han var två år gammal. ”Det ser inte ut så”, replikerar gitarristen. De förklarar att de älskar hans röst, men att de måste tänka på sin publik. ”Det finns en jävla massa fördomar därute”, menar gitarristen. Lennart får inte chansen att spela med dem. Denna sortens rasism tyder på två saker; att Lennarts racials synlighet är viktigare än hans identitet och att bandet försöker gömma sig bakom dansbandsvärldens påstådda rasism för att dölja sina egna fördomar.

Istället för att ge upp får Lennart boende i köket hos den forna hip-hopartisten Roshan. Han pratar Rinkebysvenska med mycket slanguttryck och grov brytning. Först verkar Roshan välkomna Lennart med öppna armar, men när det kommer fram att han är dansbandssångare kastar han ut honom direkt. Roshan har alltså först accepterat Lennart som en kille med utländskt ursprung men dansbandsmusiken, som är svensk, verkar han hata. Roshan ändrar sig dock när han inser att han behöver pengarna och låter Lennart flytta in igen.

Lennart ringer upp ännu ett dansband och de har en lång konversation om musikaliska influenser. De bestämmer sig för att låta honom provsjunga. Roshan har hört samtalet och säger till Lennart; ”Säger du att du heter Lennart,

mannen? Du kanske ska säga att du är neger?”. Roshans uttalande är hårt, men rättframt. I hans mening vill inte dansband ha färgade sångare.

En konfunderad Lennart ringer upp bandet för säkerhetsskull, för att kontrollera att inget missförstånd har skett. Han berättar att han är adopterad och färgad (den enda gången Lennarts adoption nämns i tv-serien!) varpå bandet ändrar sig och ber honom att inte komma på provspelningen. Ännu ett exempel på hur ett dansband inte vill ha en färgad sångare och Lennarts racialsynlighet faller honom igen.

På Rågsveds torg sitter Lennart och gråter över nederlaget. Kameran gör en åkning över hela torget och det är bara invandrare man ser. Känslan förmedlas att i storstaden Stockholm är Lennart bara en av de andra invandrarna. Det spelar ingen roll att han har en svensk identitet.

Hemma i Roshans lägenhet ger han Lennart en uppmaning; ”Alltså mannen, skaffa ett vanligt jobb. Ett blattejobb som du kan leva på”. ”Det är klart man inte kan slå igenom sådär. Christer (Sjögren) kämpade i flera år för att bli känd”, svarar Lennart. ”Kolla på dig själv. Ser du någon Christer? Jag har varit i den här branschen i tre och ett halvt år. Det var en sak jag lärde mig då. Att man ska göra det som man är bra på. Samma som det där, mannen”, svarar Roshan och plockar fram en hip-hopskiva. Han fortsätter och menar att svarta kan göra r’n'b och till och med reggaemusik. Roshan ser Lennarts hudfärg som hans förstaidentitet och menar att de olika raserna är bra på olika saker. Hans Rinkebysvenska dialekt blir en motpol till Lennarts svenska Närkemål. ”Man kan inte göra det och göra det. Lyssnar man på sånt, då är det klart karriären stupar”, svarar Lennart. Lennart använder inga svärord eller slanguttryck, han pratar ren och lättförstådd svenska. Hans uttalande betyder också att det handlar om identitet och inte om hudfärg.

Lennart bestämmer sig för att starta ett eget dansband och sätter upp affischer i Rågsved. Det kommer en massa folk till provspelningen, med olika bakgrunder. En vit saxofonist höjer rösten; ”Alltså, jag är saxofonist i dansband. Typ som *Barbados* och så. Det är kanske inte lätt för dig att veta”. Lennart svarar; ”Jag hade tänkt att vårt band skulle vara mer åt *Schytts, Flamingo* moget 60-tal”. Saxofonisten bryr sig inte, utan lämnar lokalen. Det gör de flesta andra också, trots att Lennart börjar sjunga med sin vackra röst för att få dem att stanna. Trots att Lennart med ord och sång bevisar att han kan mycket om dansbandsmusik och har en plan för bandet vägrar folk att stanna. Det enda de ser framför sig är en mörkhyad kille.

Kvar i lokalen, förutom Lennart, blir endast fyra personer. Tre av dem, Roddy, Fatima och Mehran, har invandrarbakgrund och den fjärde, Sammi, är svensk men betar sig som och utsäger sig för att vara det han kallar för ”ghetto”. De som känner gemenskap med Lennart är alltså personer med icke-svenskt utseende och/eller icke-svensk identitet.

Lennart har stora visioner för bandet. ”Vi ska spela från Ystad till Haparanda, ha en stor turnébuss med samtliga faciliteter och vi ska ta mig tusan ligga på Svensktoppen också”. Alla drömmar och förhoppningar stämmer överrens med hur livet ser ut för dansbandsmusikerna idag. Svensktoppen är den mest prestigefyllda listan som finns för dansbandsmusik.

På kvällen lyckas Lennart få med sig Roshan till en dansbandsspelning och de blir varmt välkomnade i entrén. ”Det finns en italienare därinne också”, säger kassörskan vänligt. Kvinnan menar säkert inget rasistiskt med uttalandet, men generaliserar såklart Roshan och Lennart efter deras racials synlighet och antar att de båda är invandrare.

Det är *Sven Bodins* som spelar och Roshan blir vansinnig på Lennart. ”Hur kan du stå här? Fattar du inte förnedringen? För dem är du bara en neger”. ”Ska jag sluta? Ska jag göra det? Det här är allt jag vill”, replikerar Lennart. Än en gång dikotomiserar Roshan svarta och vita, men denna gång på ett annat sätt. Han menar att Lennart bara är en neger för *Sven-Bodins*, men det tyder också på att han själv har förstått att Lennart är svensk.

Lennart försöker bjuda upp flera olika, vita, kvinnor utan resultat, medan man i bakgrunden bara ser vita par dansa tillsammans. Det visar hur de vita kvinnorna enbart ser Lennart som svart, alltså någon som inte passar att dansa till dansbandsmusik med.

I replokalen börjar Lennarts eget band att öva. Trummisen Mehram höjer rösten; ”Vem skulle vilja lyssna på oss? En svensk som tror han är från Bronx (Samm). En som inte kan ett skit (Roddy). En brud som bara vill härifrån (Fatima). En svart som låtsas han är Christer Pettersson (Lennart). Mehram har ännu inte lärt känna Lennart som svensk och precis som Roshan gjorde i början ser han Lennarts hudfärg som hans förstaidentitet. Givetvis är det inte Christer Pettersson som Mehram refererar till, utan Christer Sjögren, och Lennart rättar honom. Lennart förstår direkt att det är Christer Sjögren han menar och det är ännu ett tecken på hur intresserad han är av dansbandsmusiken.

Roshan har tagit sig till replokalen och bestämt sig för att vara med, men ångrar sig snabbt när han ser bandet. Lennart förklarar att det kan vara en fördel att inte vara som alla andra dansband, men Roshan slår ifrån sig; ”Sluta låtsas att vara svenne, mannen. För det är du inte”. ”Svenne?”, frågar Lennart. ”Svensk!”, replikerar Roshan. Då berättar Lennart om Svenne och Lotta, en känd svensk dansbandsduo och Lotta var mörkhyad precis som Lennart. Eftersom Roshan uppenbarligen är arg på Lennart vänder han på steken igen och menar att Lennart inte är svensk. Det är ett lätt sätt att trycka ner en adopterad. Att Lennart inte förstår att ”svenne” betyder ”svensk” är bara ett tecken på hur svensk han är, han förstår inte de Rinkebysvenska slanguttrycken. Lennart visar än en gång prov på sina dansbandskunskaper, då han berättar om Svenne och Lotta.

Bandet, som döpt sig själva till *Lennartz*, lyckas få en plats i en dansbandstävling, men när de repeterar låtarna blir Roshan nervös; ”Jag fixar inte det här. Det kommer kuka ut helt för mig”. ”Lugn. Det kommer gå jättebra och även om det skulle kuk... Eh, inte gå så bra”. Lennarts vuxna, svenska ordförande är så moget att han till och med stoppar sig själv när han märker att han är på väg att säga något fult. Det står fortfarande helt i dikotomi till Roshans Rinkebysvenska. Ett exempel till är i nästa scen. ”Efter det här giget droppar jag”, säger Roshan. ”Droppar?”, frågar Lennart. ”Hoppa av!”, förtydligar Roshan.

När bandet soundcheckar inför spelningen ställer sig arrangören vid mixerbordet, tar tag i mikrofonen och säger; ”Fint, tack. Jättebra. Jag vill bara

säga att alla band bedöms efter samma grunder. Ja, så att ingen går och jagar upp sig i efterhand. Det är många proffsiga här ikväll. Det finns mycket sprit och fördomar därute, jag vill bara inte ha något bråk”. Precis som när *Sven-Bodins* refuserade Lennart som sångare gömmer sig arrangören bakom dansbandsvärldens påstådda rasism för att slippa yttra sina egna fördomar. Arrangören verkar inte ha noterat att Lennart har en svensk kulturell identitet, utan behandlar bandet som en homogen massa.

I baren beställer bandet drinkar. En gäst säger till en annan; ”Vad beställde de? Black Russian?”, varpå båda börjar skratta högt. Här ser vi det igen. Den direkta rasismen mot de som ser annorlunda ut och än en gång är det i dansbandsspelningssmiljö det sker.

Precis när bandet ska gå på scen kommer arrangören fram till dem; ”Vänta lite, vi tar det en annan gång. Det är inte rätt forum”. ”Det är en dansbandstävling och räkfrossa och vi är ett dansband”, svarar Lennart. ”Nej, jag menar allvar. Det här är mitt jobb. Det är det här jag tjänar pengar på”, säger arrangören och bandet får åka hem utan att få spela. Det är tydligt att bandmedlemmarnas hudfärg inte passar in i tävlingen. De andra i bandet skäller ut arrangören, men Lennart står ensam vid sidan om och är bara besviken. Dessa handlingar distanserar Lennarts reaktion från personerna med invandraridentitet. Lennart symboliserar den konflikträdda svensken i detta sammanhang, medan invandrarna agerar mer konfliktartat.

Bandet lägger upp en hemsida på webbplatsen Myspace och spelar själva in en musikvideo; en cover på *Vikingarnas* låt ”Leende Guldbruna Ögon”. Lennart jobbar hårt för att få spelningar, antalet träffar på hemsidan ökar stadigt och till slut blir de kontaktade. Det är en man som vill att de ska spela på hans födelsedagsfest i Hammarby sjöstad, ett fint villaområde i Stockholm. Festlokalen är stor och gästerna är finklädde. De verkar härstamma från en rik svensk medelklass, alternativt överklass. Värden välkomnar Lennart och bandet varmt, men i väntan på spelningen bes de vänta på toaletten. Något känns fel. Tillslut hämtar värden bandet och presenterar dem för publiken: ”Och nu, direkt från da hood. Jag ger Er allihopa; *Lennartz*”. När värden syftar på ”da hood” distanserar han medlemmarna i bandet från de rika områdena i Hammarby sjöstad med ett uttryck som kommer från hip-hopvärlden. Återigen generaliseras bandet till en homogen massa av invandrare.

När bandet börjar spela märker de hur publiken skrattar åt dem. De skrattar kopiöst mycket och till slut blir det för mycket för Lennart, som kastar mikrofonen och går av scen. Värden tar bandet åt sidan och skäller ut dem. ”Du, vi är ett riktigt dansband, fattar du?”, replikerar Fatima. ”Det är det vi har betalt för”, fyller Lennart i. Värden svarar att det inte är det de sålt sig som och berättar om hur *Lennartz* Myspace-sida är det största skämtet som florerar på internet just nu. Här är första gången man kan se tendenser av ett klassperspektiv; hur de rika, vita svenskarna gör narr av de mörkhyade invandrarna som tillhör en lägre socialgrupp.

Värden försöker övertala bandet att fortsätta spela, men Lennart vägrar. De andra i bandet vill spela vidare för pengarnas skull och gör även så, men Lennart åker iväg från spelningen. Han vill behålla sin stolthet som dansbandsmusiker. Denna händelse blir för mycket för honom, så han

bestämmer sig för att flytta hem till föräldrahemmet i Fellingsbro igen. I hans rum, som är ett typiskt svenskt pojkrum, hänger fullt med dansbandsaffischer som visar på hur klassiskt svensk hans identitet är.

En producent på SVT har fått nys om *Lennart* och kontaktar Roshan. De vill att bandet ska uppträda i Allsång på Skansen, live inför tre miljoner tittare. Allsång på Skansen får anses vara det svenskaste tv-program som existerar. Det sänds i public service och nästan utan undantag är det folkkära svenska artister som uppträder.

Roshan tackar ja till erbjudandet och samlar ihop bandet. Sedan kör de tillsammans till Fellingsbro för att övertala Lennart att vara med. De riggar upp sina instrument och börjar spela utanför Lennarts hem. Lennart, hans föräldrar och hans kompis kommer ut och alla blir imponerade av bandet, men Lennart har blandade känslor. ”Inget för mig”, säger Lennart. ”Jag fattar om vi har gjort dig besviken, brorsan”, svarar Roshan. Lennart berättar då att det inte är bandet som gjort honom besviken utan dansbandsvärlden. ”Ni är ett bra dansband, bättre än de flesta. Ni får klara er utan mig. Jag har ingen lust att bli skrattad åt igen”, säger Lennart. I denna scen blir skillnaderna mellan Lennart och bandet extra tydliga. När han står tillsammans med sina föräldrar och sin kompis, som alla är vita och typiska svenskar, märker man hur Lennart hör hemma med dem och inte med bandet, rent kulturellt. Uttalandet om dansbandsvärlden talar för sig själv. Lennart har själv insett att dansbandsvärlden är till för vita svenskar med svensk identitet.

Roshan övertalar Lennart, genom att säga att de ska spela ”Sandras sång”, låten som Lennart själv har skrivit. ”Ingen kan skratta åt den”, säger Roshan. Tillslut låter Lennart sig övertalas och de åker till Skansen.

När bandet soundcheckar med ”Sandras sång” tycker producenten att de ska spela ”Leende Guldbruna Ögon” istället. Tillslut tvingar han dem att spela den, då han ger dem valet att spela den låten eller inte spela alls. Här märker vi hur producenten gör sitt yttersta för att bandet ska spela låten som de blivit kända och utskrattade för. Tre miljoner svenska tittare ska få skratta åt det exotiska ”blattedansbandet” som försöker tolka *Vikingarna*, ett av de svenskaste dansbanden av dem alla.

Eftersom det är direktsändning bestämmer sig bandet för att göra en kupp. De spelar ”Sandras sång”. Publiken och tv-tittarna älskar framträdandet och ingen skrattar åt dem. Alla som någonsin tvivlat på bandet eller hånat dem sitter hemma och ångrar sig. Känslan är dock den att bandet accepteras som de är, ett invandrarband, inte som svenskar. När Lennart äntligen kapitulerat och blivit en del av ”blattedansbandet” accepteras han som en dansbandssångare. Han accepteras i en homogen massa av människor med icke-svenskt utseende.

Sammanfattningsvis kan man säga att Lennarts kulturella identitet är normativt svensk. Inte bara hans handlingar och språk, utan även hans kläder och kroppsspråk. Han klär sig prydligt och fint för att inte sticka ut och provocera. Trots sin ungdom går klädstilen att jämföra med medelålders svenska män. Kroppsspråket är svenskt på det sättet att Lennart inte gör några stora, yviga rörelser när han pratar, så som man kan se i många andra kulturer. Lennart är lagom på alla sätt och vis.

Text vs. Teori

När jag jämför tolkningarna av empirin med Hübinette och Tigervalls (2008) utredning går det att se ett klart mönster, då de talar om rasifierande diskriminering, arbetslöshet och exkludering. Rasifierande diskriminering är central i tv-serien då Lennart gång på gång blir bemött av personer som klassificerar honom utefter hans icke-vita hudfärg, istället för hans svenska kulturella identitet. De gånger han söker jobb som dansbandssångare är det hudfärgen som gör att han inte blir anställd. Hela tiden blir han exkluderad, då man endast en gång nämner att han är internationellt adopterad (och därmed har en icke-vit hudfärg och en svensk kulturell identitet). Att hans egenskaper som adopterad så sällan kommer på tal kan vara ett tecken på hur adopterade marginaliseras i samhället. Sambanden mellan tidigare forskning som gjorts och mina resultat av textanalysen ger uppsatsen en klar verklighetsförankring och validitet.

Precis som Hylland Eriksen (2007:13) menar styr rasbegreppet gestalternas handlingar i den mån de existerar som en kulturell konstruktion. Trots att det inte längre går att tala om raser rent biologiskt, som Hylland Eriksen diskuterar, får föreställningarna kring dessa konsekvenser för Lennart. Från både de etniska svenskarna och invandrarna i tv-serien tillskrivs Lennart rasspecifika egenskaper. Alltså måste man, precis som jag problematiserat i teoridelen, dra Andersons (1996) tes om nationen som en föreställd gemenskap ett steg längre. Det går inte enbart att tala om nationen, utan man måste även tala om raserna som föreställda gemenskaper för att synliggöra rasismen i samhället.

Winther Jörgensen och Phillips (2000: 171) teori om semantisk täthet förklarar mycket av Lennarts problematik med att vara adopterad. När människor tänker på "svenskhets" och "svenskar" tänker de på en vit person. Lennart har en icke-vit hudfärg och exkluderas därmed i människors tankeprocesser. Precis som Winther Jörgensen och Phillips (2000: 172) menar att man absolut inte själv är herre över den sociala processen att bli definierad som medlem eller inte medlem av en given nationell grupp, har Lennart dåliga förutsättningar att bli accepterad som svensk. Uppfattningen om vad en "svensk" är delas uppenbart av både invandrarna och de etniska svenskarna i tv-serien.

Socialkonstruktionismen, såsom Winther Jörgensen och Phillips (2000: 11) beskriver den, som utgångspunkt i teoridelen har visat sig vara ovärderlig i textanalysen. Bara det faktum att Lennart har en icke-vit hudfärg och är född utanför Sverige, men samtidigt har en svensk kulturell identitet förklarar att det sociala arvet är övermäktigt det biologiska.

Diskursiv praktik

Här börjar jag med att undersöka de diskursiva praktikerna i dramaturgisk ordning, för att sedan sammanfatta och se vilka generella drag det finns för tv-serien. I första scenen när en kvinna påstår att inget dansband vill ha en "sån

som Lennart”, alltså en mörkhyad person, stöter vi på den svenska dansbandsdiskursen, där den normativa dansbandsmusikern är en vit man. Lennart i sin tur, går upp på scen och sjunger en sång för att visa att han kan sjunga dansbandsmusik. Här visar Lennart att han passar in i dansbandsdiskursen. I lokalen är alla utom Lennart etniska svenskar med vit hy och det hjälper till att konstruera den vita dansbandsdiskursen, samtidigt som småstadskursen gör sig påmind eftersom de flesta verkar känna varandra. Småstadskursen gör att Lennart blir accepterad som svensk, då alla känner alla, och ändrar dansbandsdiskursen i detta fall.

Dansbandet *Sven Bodins*, som anställde Lennart som sångare efter att ha hört hans demoinspelningar, tog för givet att han var en normativ del av den svenska dansbandsdiskursen. De visste inte att han var svart, för namnet Lennart Johansson och ett gediget dansbandsintresse betyder oftast en vit man. Där kan vi använda Winther Jörgensen och Phillips (2000: 171) begrepp semantisk täthet för att förklara hur *Sven-Bodins* antog att Lennart var vit. När bandet sedan förklarar att de inte kan ha Lennart som sångare gömmer de sig bakom den svenska dansbandsdiskursen, genom att berätta att det finns mycket fördomar ute på dansbanorna. Här är en del av förklaringen hur den svenska dansbandsdiskursen producerar och reproducerar rasism, när band inte vågar ta in färgade musiker för att utmana den rådande diskursen samtidigt som de själva är en del av den.

När Roshan träder in i tv-serien märks det tydligt hur väl Lennarts personlighet passar in i den etniskt svenska diskursen. Roshans Rinkeby-svenska dialekt och hip-hopkläder ställs i en dikotomi mot Lennarts vårdade språk och prydliga kläder. När Lennart får en provspelning och Roshan säger: ”Säger du att du heter Lennart, mannen? Du kanske ska säga att du är neger?” är vi återigen inne i föreställningarna om den svenska dansbandsdiskursen. Detta blir senare bekräftat när Lennart ringer och berättar för bandet att han är färgad och därför låter de inte honom provsjunga. Här är det återigen den semantiska tätheten i dansbandsdiskursen som först fick bandet att gå med på att låta Lennart provsjunga, då de först tror att han är vit. Denna scen är enda gången det nämns att Lennart är adopterad och det kan tolkas som att adoptionen marginaliseras och enbart den racialis synligheten och kulturella identiteten kommer i fokus.

Scenen då Lennart sitter och gråter på Rågsveds torg, och alla andra personer på torget är invandrare, förpassar Lennart till den icke-svenska diskursen som konstrueras genom att göra alla icke-vita personer till en homogen grupp, där hudfärg bestämmer tillhörighet och inte kulturell identitet. Roshan placerar också Lennart i en icke-svensk diskurs när han ber honom ”att skaffa ett blattjobb som alla andra” och berättar att svarta kan sjunga hip-hop, r’n'b och reggae, men inte dansband. Även här handlar det om hudfärg, men Lennart ger svar på tal och i en diskursiv kamp visar han hur svensk han är med sitt goda språkbruk, i motsats till hur Roshan använder slang- och svärord, och goda kunskaper om dansband. Här talar Lennart bland annat om Christer Sjögren som ”Christer” och visar på intertextualitet i språkbruket. I dansbandsdiskursen, är det självklart att tala om de stora namnen med enbart för- eller efternamn.

I lokalen till provspelningen för Lennarts eget dansband blir han återigen exkluderad från dansbandsdiskursen när en vit saxofonist antar att det inte är lätt för Lennart att veta vilka *Barbados* är. Lennarts svar är en kamp för att komma in i diskursen igen då han med manifest intertextualitet berättar om att bandet kommer vara mer åt *Schyttis, Flamingo*, moget 60-tal (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 77).

Fördomarna vinner kampen om legitimitet som dansbandsmusiker och kvar i lokalen blir endast personer med invandrabakgrund, förutom en kille som är en vit, etnisk svensk, men som menar att han är invandrare i själen. De som identifierar sig med Lennart är alltså personer som hör hemma i den icke-svenska diskursen. Här finns tendenser av semantisk täthet, fast åt andra hållet. Personerna drar sig till Lennart, som är icke-vit precis som dem, men de förstår inte att han har en svensk kulturell identitet.

Lennarts visioner för bandet visar prov på hög intertextualitet; ”Vi ska spela från Ystad till Haparanda, ha en stor turnébuss med samtliga faciliteter och vi ska ta mig tusan ligga på Svensktoppen också”. Lennart vet alltså exakt hur utopin i dansbandsdiskursen ser ut och hans mål att nå det sätter in honom i den diskursen.

Lennarts dansbandskunskaper visar sig ännu mer när han lockar med Roshan till en dansbandsspelning. Att Lennart kan texterna till alla låtar som spelas visar att hans kunskaper om dansband har en hög intertextualitet. Trots detta är det ingen som tackar ja när han försöker bjuda upp kvinnor till dans, samtidigt som en massa andra vita par är uppe på dansgolvet. Här syns det tydligt hur vit den svenska dansbanddiskursen är och vilka som är välkomna och inte. Att personer med icke-vitt utseende ses som en homogen massa i dansbandsdiskursen visas även när Roshan och Lennart står i entrén till spelningen, då kassörskan säger att ”det finns en italienare därinne också”. De icke-vita sätts in i samma diskurs oavsett ursprung och ses som något exotiskt och annorlunda.

I samma scen blir det tydligt hur Roshan har ändrat inställning till vad för person Lennart är. ”För dem är du bara en neger”, säger han om *Sven Bodins*. Detta uttalande kan tolkas som att Roshan nu förstår att Lennart är svensk, trots sin avvikande hudfärg. Roshan har alltså förstått att Lennarts kulturella identitet är en del av den svenska diskursen. Det betyder i sin tur att diskursen för adopterade är flytande.

Som tidigare nämnt är Lennarts språkbruk utpräglad svenskt. Det innehåller inga slanguttryck eller ”nya” modeord. Trots en ålder på 23 år passar språket snarare in i en äldre diskurs. Detta blir extra påtagligt när han för konversationer med Roshan som använder mycket slanguttryck. ”Sluta låtsas vara svenne, mannen. För det är du inte”, säger han till Lennart. ”Svenne?” frågar Lennart. ”Svensk!” är Roshan tvungen att förtydliga uttrycket för att få honom att förstå. Samma sak händer när Roshan säger ”droppar” och Lennart inte förstår att det betyder ”hoppas av”. Ytterligare ett exempel är när Roshan säger att ”det kommer kuka ut helt för mig”. Då svarar Lennart att ”det kommer gå jättebra och även om det skulle kuk... Eh, inte gå så bra”. Lennarts språkbruk är i en så vuxen svensk diskurs att han inte använder slanguttryck

som ”kuka ur” och när han ändå lyckas använda det, hejdar han sig i samma mening.

Den racia synligheten och generaliseringarna kring denna blir tydlig när bandet ska spela på en dansbandstävling. När dansbandsarrangören förtydligar för bandet att ”alla band bedöms efter samma grunder” och att ”det finns mycket sprit och fördomar därute” använder han den svenska dansbandsdiskursens fördomar för att slippa yttra sina egna. Detta i likhet med hur *Sven-Bodins* förklarade för Lennart att de inte kunde ha en färgad sångare. Här märks också hur Lennart återigen blir förpassad till invandrardiskursen. Precis som i första scenen blir rasismen på dansbanorna påtaglig under dansbandstävlingen. ”Vad beställde de? Black russian?” skämtar en person i baren om bandet. Alltså har vi två konkreta exempel på hur dansbandsdiskursen innefattar direkt rasism.

Lennarts svenska kulturella identitet förstärks då bandet förbjuds att spela i tävlingen och hur bandmedlemmarna bemöter detta faktum. Invandrarna i bandet uppträder konfliktartat och aggressivt mot arrangören, vilket kan anses vara en del av invandrardiskursen, medan Lennart är den konflikträdde svensken som står och är besviken vid sidan om.

Officiellt får bandet sin ”blattedansbandsstatus” när de spelar på födelsedagsfesten i Hammarby sjöstad. Skapandet av blattedansbandsdiskursen sker på två sätt. Först genom hur bandet skiljer sig från personerna kring dem i lokalen då gästerna kan kategoriseras i en svensk överklassdiskurs. Sedan blir bandet presenterade enligt följande; ”Och direkt från da hood. Jag ger Er allihopa; *Lennart*?” Dikotomin mellan den svenska överklassdiskursen och bandet konstruerar blattedansbandsdiskursen och precis som innan blir Lennart en del av invandrardiskursen. Att Lennart för en kamp för att få vara en del av den svenska dansbandsdiskursen visar han än en gång när han vägrar att spela för en publik som skrattar åt bandet. De andra bandmedlemmarna fortsätter spela för pengarnas skull, men Lennart vill ha sin stolthet kvar och åker hem.

Skillnaden mellan Lennart och de övriga i bandet blir tydligast när bandet åker till Fellingsbro och träffar Lennart i hans hemmiljö. När Lennart står med föräldrarna och en kompis blir kontrasterna stora mellan den svenska diskursen och invandrardiskursen.

Alla diskurser dras till sin spets i sista scenen som utspelas under *Allsång på Skansen*. Det får ses som allmänt vedertaget att detta är tv-programmet som alla svenska dansbandsmusiker drömmer om att få spela i. Blattedansbandet blir helt malplacerade här och ses som något exotiskt, något publiken ska få skratta åt. När programproducenten vägrar bandet att spela ”Sandras sång” och tvingar dem spela ”Leende guldbruna ögon” istället vill han förstärka effekten av att ett gäng invandrare försöker komma in i den svenska dansbandsdiskursen genom att tolka *Vikingarna* – ett av Sveriges mest folkära band.

Bandets kupp att spela ”Sandras sång” ändå går hem och alla hyllar dem. De blir accepterade och får tillträde till dansbandsdiskursen, men i egenskap av att vara ett blattedansband. Lennart blir alltså kvar i invandrardiskursen. Han blir accepterad som dansbandssångare, men enbart för att han är medlem i blattedansbandsdiskursen.

Nu när jag undersökt de diskursiva praktikerna i tv-serien blir det tydligt hur den racials synligheten konstruerar diskurserna. Den kulturella identiteten spelar ingen roll när det handlar om att få tillträde till en diskurs. Däremot går det att se två dimensioner av detta. När Lennart lär känna människor ger de honom legitimitet som dansbandssångare, då de förstår att han har en svensk kulturell identitet, men i andra sammanhang får han inte tillträde till dansbandsdiskursen.

Winther Jørgensen och Phillips (2000: 171) menar att den semantiska tätheten har stor betydelse för hur diskurserna är konstruerade. Om en person ligger i utkanten av en kategori, så som Lennart gör då han är mörkhyad svensk, blir det svårt att få plats i diskursen. Lennart är tvungen att hela tiden föra en diskursiv kamp för att få legitimitet som svensk och detta med fördomar både från etniska svenskar och från invandrare. Det visar sig att den adopterade inte har någon självklar plats varken i invandrardiskursen eller den svenska diskursen. Jag menar att Lennart blir fritt flytande mellan diskurserna, beroende på sammanhanget.

Social praktik och inkodning/avkodning

Här kommer relationerna mellan den diskursiva praktiken och diskursordningen den ingår i att klarläggas. Sedan undersöks hur den diskursiva praktiken reproducerar diskursordningen. I tv-serien finns två huvuddiskurser; den svenska dansbandsdiskursen och invandrardiskursen. Underdiskurser i den svenska dansbandsdiskursen delas upp i småstadskursen och storstadskursen, där det är lättare för Lennart att accepteras i småstadskursen för att människor i en liten stad känner till varandra bättre. Sammanfattningsvis blir Lennart ett fritt flytande subjekt mellan dansbandsdiskursen och invandrardiskursen beroende på vem som kategoriserar honom, detta är inget han är absolut herre över att bestämma.

Precis som Jansson (2002: 124) nämner att hegemonin ”pekar på den process i vilken en viss klassfraktion kan bli dominerande över andra klassfraktioner – och samtidigt ha deras stöd” skapas denna i Lennarts relation till dansbandsvärlden. Det är genom hegemonin som diskursordningen skapas. Lennart ger sitt stöd till dansbandsdiskursen för att han själv vill bli en del av den. På så sätt kan de övre klassfraktionerna i dansbandsdiskursen behålla sin maktrelation till de som är i utkanten av diskursen, eller de som vill in. När banden och arrangörerna skyller på dansbandsdiskursens rasism fångar de upp Lennarts oppositionella idéer och intressen och gör dem till sina egna. Genom att göra detta håller de samman hegemonin.

Som jag tidigare nämnt menar Winther Jørgensen och Phillips (2000: 90) att det är nödvändigt att använda en annan relevant teori i studier av den sociala praktiken och det är här jag använder mig av Halls (1980) modell för inkodning/avkodning. Fokus kommer att ligga på representationen av den adopterade. För det första är tv-serien en SVT-produktion. Det får anses som

allmän kännedom att SVT är en public servicekanal och skall verka för etnisk mångfald. Då bör produktionerna efterfölja detta och så kan även det här fallet tolkas, då tv-serien tar upp rasismen i samhället. På SVT:s webbplats (2008) marknadsför man serien som en ”dramaserie om Sveriges första blattedansband”. På detta vis är budskapet inkodat och så uppmanar SVT publiken att tolka serien. Häri ligger textens potentiellt ideologiska betydelse och är det som Hall (1980) kallar för den gynnade betydelsen. Det stämmer överrens med upplösningen av tv-serien då Lennart accepteras som dansbandssångare, men först då han är medlem i ett blattedansband. I presentationen av serien nämns inte att Lennart är internationellt adopterad och det nämns bara vid ett tillfälle i tv-serien. Den inkodade meningen är alltså inte att Lennarts adoption skall vara i fokus.

Det går, som tidigare nämnt, inte att veta exakt hur människor kommer att tolka tv-serien utan att göra receptionsanalyser, men avkodningen går ändå att undersöka med Halls (1980) teori om tre olika typer av läsningar. Den dominanta läsningen som sammanfaller med den gynnade läsningen är den som majoriteten av tittarna kommer använda sig av. Det betyder att de flesta kommer att se på Lennart som en del av ett homogent blattedansband, i enighet med hur SVT marknadsfört serien. Den förhandlade läsningen, menar Hall (1980), kan innehålla spår av kritik mot inkodningen och då behöver inte avkodningen vara densamma. Steget längre är när läsaren helt förkastar textens utgångspunkter, men då har denna antagligen ett kritiskt angreppssätt. Det är här jag som kritisk forskare kommer in i bilden då vi talar om oppositionell läsning (Hall, 1980). Den sociala konsekvensen för de som tittar på tv-serien enligt den dominanta läsningen kan bli att de får en bild av den adopterade som en del av invandrardiskursen och det som jag kallar för blattedansbandsdiskursen. I många scener utövar serien diskursiva praktiker som synliggör ojämlika maktförhållanden i samhället, men presentationen av serien, samt slutscenerna, ger en representation av den adopterade som tillfreds med att förpassas till invandrardiskursen. Lennart representeras som en färgad svensk, men att det är adoptionen som är upphov till problemen han stöter på problematiseras inte. De som inte är vita kan accepteras som dansbandsmusiker, bara de håller sig i homogena blattedansband och på så sätt reproducerar den diskursiva praktiken i serien diskursordningen i samhället.

Slutsats och sammanfattning

Resultatet av undersökningen synliggör att den adopterade i tv-serien *Leende Guldbruna Ögon* representeras i enighet med vad Tobias Hübinette och Carina Tigervall (2008) kommit fram till huruvida adopterade upplever ett utanförskap. Problematiseringen görs av hur jobbigt det kan vara att ha en kulturell identitet som inte stämmer överrens med den racials synligheten. Winther Jørgensen och Phillips (2000:171) teori om semantisk täthet stämde in exakt med hur Lennart blev behandlas av andra människor i tv-serien. När dansbandsmusikerna hör namnet Lennart Johansson tänker de automatiskt på en person med vit hudfärg

och på så sätt marginaliseras Lennart. Däremot representeras Lennart inte i första hand som adopterad och adoptionen i sig problematiseras ej.

Undersökningen av de diskursiva praktikerna visar hur den racials synligheten konstruerar diskurserna i tv-serien. När Lennart försöker få tillträde, eller legitimitet, i en diskurs spelar hans kulturella identitet ingen roll, förutom i de fall han får tid på sig att lära känna folk och få dem att förstå att han är svensk inombords. Diskursordningen reproduceras både av invandrare och av etniska svenskar i tv-serien. Detta genom att de dominerande klassfraktionerna i diskursordningen behåller sin maktsituation genom att göra de underställda klassfraktionernas oppositionella idéer till sina egna. Det tydligaste exemplet på detta är hur dansbanden skyller rasismen på dansbandsvärlden, som de i själva verket är en del av.

Analysen av den diskursiva praktiken ger ett övergripande resultat som är att Lennart representeras som ett fritt flytande subjekt mellan två huvuddiskurser; den svenska dansbandsdiskursen och invandrardiskursen. På grund av hegemonin i diskursordningen blir han själv inte herre över vilken diskurs han får tillhöra.

Med Halls (1980) teori om inkodning/avkodning undersöks hur SVT:s budskap med tv-serien ser ut och kan tolkas av tv-tittarna. Inkodningen av den gynnade läsningen är att tittarna ska se på Lennarts dansband som ett blattedansband och så avkodar antagligen merparten av tv-tittarna budskapet, då de ingår i gruppen som utövar dominant läsning. Det kan leda till att tv-tittarna ser blattedansbandet som en homogen massa och den adopterade blir fast i invandrardiskursen. Jag som kritisk forskare utför oppositionell läsning av tv-serien och problematiserar faktumet att den adopterade i slutet accepterar att bli en del av blattedansbandsdiskursen. Jag kan dock inte förkasta *Leende Guldbruna Ögon* som meningsfull produkt, då många relevanta problematiseringar av ojämlika maktförhållanden på grund av hudfärg kontra kulturell identitet görs. Däremot måste jag, som jag tidigare nämnt, problematisera att konsensus av min oppositionella läsning blir att de som inte är vita endast kan accepteras i dansbandsvärlden på ett sätt – genom att hålla sig i homogena blattedansband. På så sätt reproducerar den diskursiva praktiken i serien diskursordningen i samhället.

Diskussion

Resultatet av analysen problematiserar *Leende Guldbruna Ögons* potentiella kraft att utöva en social praktik i samhället. Nu ska jag reda ut varför den gynnade betydelsen är problematisk. Många adoptionsforskare menar att internationellt adopterade med en hudfärg som inte överrensstämmer med den kulturella identiteten stöter på problem, då de marginaliseras i samhället på grund av detta. Att den första svenska tv-serien någonsin med en vuxen adopterad i huvudrollen har potential att utöva en social praktik som får människor att se på adopterade som i slutet är tillfredställda med att bli homogeniserade med invandrare är ett problem. Möjligheten att i manus ta in delar där adoptionen problematiseras blir inte verklighet. Givetvis är Lennart inte representativ för alla internationellt adopterade i Sverige, då många andra faktorer spelar in i identitetsskapandet, men som jag tog upp i teoriavsnittet kan fallet ändå bli att han får representera denna folkgrupp.

En annan viktig punkt jag vill ta upp är det problematiska med att försöka distansera internationellt adopterade från invandrare, för invandrare är exakt vad vi är. Vi har flyttat till Sverige och bytt nationalitet. För att få en nyanserad bild av det hela vill jag dock peka på att adopterade oftast inte har något att relatera till vad gäller födelselandet. Invandrare har oftast en identitet som är färgad av en annan kultur. Även om de var så unga vid invandringen att de inte minns något av sitt födelseland har de föräldrar som vuxit upp i landet och som uppfostrat dem utifrån deras kulturella preferenser. Detta ger dem en föreställd gemenskap med födelselandet.

Sett i ett större perspektiv vill jag att samhällsdebatten börjar rikta ett kritiskt öga mot internationell adoption. Jag anser att medierna inte kritiskt vågat granska internationell adoption av två anledningar. Dels för att de inte velat sympatisera med Sverigedemokraterna, som är kritiska till detta fenomen och dels för att det är känsligt att kritisera något som bringat tiotusentals barnlösa svenska par familjelycka. Jag menar inte att internationell adoption skall förbjudas, men det behöver forskas mer i ämnet för att i framtiden förebygga att adopterade marginaliseras i det svenska samhället.

Till sist vill jag påpeka att alla adopterade inte går att dra över en kam. Även här går det att tala om semantisk täthet. Många har stött på rasism i vardagen, men i utkanten av gruppen finns det garanterat personer som aldrig stött på problem. Jag anser att det är viktigt att inte se adopterade som offer, däremot bör problemen som kan uppstå belysas för att människor skall få en bättre förståelse för hur livet som adopterad kan vara. Avslutningsvis citerar jag återigen Frantz Fanon (1997); ”Om folk i en diaspora inte gör motstånd mot dess verkningar kan följden bli individer utan någon som helst förankring eller ideal, färglösa, statslösa, rotlösa – en ras av änglar”.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

- Anderson, Benedict (1996). *Den föreställda gemenskapen*. Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning. Göteborg: Daidalos.
- Bourdieu, Pierre (1979/1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Fanon, Franz (1997). *Svart hud, Vita masker*. Göteborg: Daidalos.
- Gellner, Ernest (1983). *Nations and nationalism*. Oxford: Blackwell.
- Gripsrud, Jostein (2002). *Mediekultur, Mediesambälle*. Göteborg: Daidalos.
- Hall, Stuart (1980). ”Encoding/decoding”, i Hall, Stuart; Dorothy Hobson; Andrew Loew och Paul Willis (red) *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson.
- Hall, Stuart (1990). Kulturell identitet och diaspora. i Eriksson, C., Eriksson B. M., Thörn, H. (red.) (1999). *Globaliseringens kulturer: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa
- Harding, Sandra (1991). *Whose Science? Whose knowledge? Thinking from Women’s Lives*. New York: Cornell University Press.
- Hylland Eriksen, Thomas (2007). *Etnicitet och nationalism*. Nora: Nya Doxa.
- Jansson, André (2002). *Mediekultur och mediesambälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Winther Jörgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Tidskrifter

- Hübinette, Tobias (2002). ”Ett försök till analys av adoptionsdebatten våren 2002”. *Um & Yang*. Nr 3.
- Hübinette, Tobias (2005). ”Adoption ur ett koreanskt och ett svenskt perspektiv”. *Barnboken*. Nr 2.

Internet

- Etermedias webbplats (2008). <http://www.etermedia.se>. 2008-03-12.
- SVT:s webbplats (2008). <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=64824>. 2008-03-12.
- Tobias Hübinettes webbplats (2004). http://www.tobiashubINETTE.se/svenska_adoptioner.pdf. 2008-03-12.

Multimedia

- Leende Guldbruna Ögon (2007). Regisserad av Anna Hylander och Emiliano Goessens. Stockholm: Sveriges Television. (video: DVD).

Rapporter

- Hübinette, Tobias & Tigervall, Carina (2008). *Adoption, diskriminering och etnisk identitet – en forskarpresentation*. Forskarpresentation, Mångkulturellt Centrum, Botkyrka.

APPENDIX

Målet med mitt gestaltande arbete var att skriva om mina personliga upplevelser som adopterad för att ge uppsatsen verklighetsförankring. Det utmynnade i ett längre reportage om min uppväxt i Sverige och min första återresa till Korea. Den övergripande tematiken i arbetet har varit problematiken med transnationalitet; att ha en racial synlighet som inte stämmer överrens med den kulturella identiteten. I uppsatsen valde jag att titta på hur tv-mediet kan framställa en adopterad och mitt gestaltande arbete är en kommentar till detta och tvärtom. Stämmer mina personliga upplevelser överrens med hur adopterade representeras i media?

Med facit i hand stämmer det. Både resultaten från uppsatsen och mitt reportage talar om hur adoptionen aldrig kommer i fokus. Som adopterad lever man antingen svart eller vitt. Människor tenderar att dikotomisera adopterade till antingen svenska eller icke svenska, det finns inget mellanting.

I arbetet med min gestaltande del har jag haft en övergripande plan för hur reportaget ska utformas. Efter att ha läst Stephen Kings bok *Att Skriva* har jag fått insikt i hur det är att skriva en framgångsrik längre text. Det jag framförallt lärt mig är att planeringen före själva skrivande drar igång är otroligt viktig. Det måste finnas en plan. Det går inte bara att sätta sig vid skrivmaskinen och börja skriva.

Min text har tre dimensioner, som kompletterar varandra.

Sverige(Dåtiden)	Korea(Samtiden)	Diasporan
Konkret rasism Uppväxten i en småstad Min kulturella identitet Min svenska familj	Koreaner Rasism på ett annat sätt Rotsökandet Att träffa biologiska familjen	Mitt eget utanförskap Är det ett utanförskap? Att leta efter mig själv ”En ras av änglar”

Eftersom jag inte skrivit en roman, utan en kortare berättelse, har jag anpassat mig till novellens oskrivna stilregler. Det jag tänkt på är hur många karaktärer som presenteras (ingående) i texten.

Jag har jobbat efter en klassisk dramaturgisk modell. Jag fann Kjell Sundstedts ”valfiskmodell” och den passade min berättelse bra. Jag ville att det skulle finnas en färdig modell för hur jag skulle bygga upp min text, så att den blev intressant och medryckande.

Graden av intertextualitet är hög. Jag valde att rikta mig till en relativt beläst grupp med intresse för frågor om adoption, transnationalitet och rasism.

Skrivandet, som skett parallellt med uppsatsarbetet, har gjorts i samråd med min handledare Richard Rosengren. Under processens gång har vi bollat idéer mellan varandra och Richard har hela tiden gett mig konstruktiv kritik på mina texter. Merparten av kommunikationen har skett via en processblogg, vilket betyder att processen i hög grad har varit interaktiv. Under handlednings-

tillfällena har vi studerat mina verk på detaljnivå för att få ett så gott slutresultat som möjligt. Richards stöd och konstruktiva kritik har varit ovärderlig för mitt gestaltande arbete.

Synopsis – En ras av änglar

Diaspora kallas det tydligen.

Känslan av att inte höra hemma någonstans har förföljt mig hela livet. Det spelar inte någon roll att mina föräldrar kommer från en vit arbetarklass och är gråsossar. Svensk blir jag aldrig.

Det spelar ingen roll att jag har mörkt hår, sneda ögon och olivfärgad hy. Korean blir jag aldrig heller.

Allt detta förstod jag redan när jag var tio år gammal, men det tog mig ytterligare tio år innan jag vågade syna min själ. Egentligen började allting av en slump. Jag var ganska nöjd med mitt liv. Jag hade lärt mig att leva i diasporan.

Det var fest vid Nobeltorget i Malmö och min kompis, även han adopterad från Korea, var full på kir.

Åke hem, gulingjävell! skrek han.

Utan att tänka svarade jag; *Ja, jag gör väl det då.*

Dagen efter vaknade jag med en enorm huvudvärk, men med en ännu större uppenbarelse. Hela mitt liv hade jag resonerat som så att jag inte hade en bra anledning att åka tillbaka till Korea. Nu tänkte jag tvärtom istället och hittade inte en enda anledning till att INTE åka tillbaka.

Malmö Högskola hade ett utbytesavtal med Inha University i Korea. Nu var det början av Mars. Sex månader senare stod jag på Incheon International Airport i Korea. Efter ytterligare fyra månader knackar jag på hemma hos min kompis på Nobeltorget i Malmö igen. Jag är fortfarande kvar i diasporan, men jag har ett annat sätt att se på mig själv.

Det här är en historia om mina upplevelser som adopterad. Om dåtiden, samtiden och framtiden. Det hela utspelar sig både i Sverige och i Korea, men framförallt i mitt eget huvud. I huvudet på en adopterad.

En medlem i en ras av änglar.